

De gedachte aan Allah (*zīkr*) en gebruik van rede (*fīkr*)

Djoemoe‘ah *choetbah* door dr. Zahid Aziz voor Lahore Ahmadiyya UK, 13 mei 2022

“In de schepping van de hemelen en de aarde en de afwisseling van de nacht en de dag schuilen zeker tekenen voor mensen die begrip hebben.

Degenen die Allah staand in gedachten houden, en zittend en (liggend) op hun zij, en die nadenken over de schepping van de hemelen en de aarde: onze Heer, U heeft dit niet voor niets geschapen! Glorie aan U! Behoed ons voor de straf van het vuur.

Onze Heer, wie U het vuur laat binnengaan, hem brengt U zeker tot schande. En er zullen geen helpers zijn voor de kwaaddoeners.” (3:190-192)

Net zoals hoofdstuk 2 van de koran, *Al-Baqarah*, eindigt met het noemen van enkele basisbeginselen van de islam, gevolgd door een lang en belangrijk smeekgebed, zo gebeurt dat ook aan het einde van hoofdstuk 3, *Āl ‘Imrān*. Ook hier staan, zoals in de verzen die ik zojuist heb opgelezen, maar ook in verzen daarna die ik niet heb geciteerd, enkele fundamentele leringen en belangrijke smeekbeden. Die fundamentele leringen houden in dat moslims in de eerste plaats voortdurend Allah in gedachten moet houden (*zīkr*). Het doel hiervan is dat een moslim zijn eigen innerlijk de baas wordt, zijn karakter onder controle krijgt en zijn verkeerde verlangens overwint. Het tweede doel van Allah in gedachten houden is dat moslims hun geest en hun intelligentie gebruiken om de wereld om hen heen te bestuderen. Dit heeft tot gevolg dat ze de natuurkrachten de baas kunnen worden en in hun voordeel kunnen gebruiken.

De bovenstaande verzen beginnen met ons te vertellen dat die mensen die hun begripsvermogen gebruiken ‘tekenen’ zullen zien hoe de hemel en de aarde zijn geschapen. En zij zullen zien hoe tegengestelde zaken, zoals de nacht en de dag, elkaar afwisselen. Er wordt gezegd dat twee zaken elkaar ‘afwisselen’ wanneer de ene zaak komt die de andere zaak doet verdwijnen. Vervolgens komt die zaak die weg was terug om de andere te vervangen. En de ‘tekenen’ die ze ontdekken leiden hen tot de conclusie dat de wereld niet zonder doel is geschapen. Er is niets in de schepping dat alleen maar bestaat zonder enig nut. Alles heeft ergens zijn juiste plek, vervult een rol, dient een doel en beïnvloedt door zijn rol andere dingen. Door dit in de fysieke wereld te zien, kunnen mensen die nadenken beseffen dat ons menselijk bestaan ook niet doelloos en nutteloos is, en dat onze daden en handelingen serieuze gevolgen hebben. Daarom zeggen zulke mensen dan dat ze behoed willen worden van de bestraffing van het vuur die slechtdoeners ten deel valt.

De Arabische woorden voor ‘degenen die begrip hebben (of bezitten)’ zijn *ūlu-l-albāb*. Het woord *lubb* (waarvan het meervoud *albāb* is) betekent ‘geest, intellect, rede en begrip’, maar dan van zeer sterke en krachtige aard. Volgens een bekend Arabisch woordenboek van de koran van imam Raghīb betekent *lubb* het zuivere en onvervalste vermogen van rede dat vrij is van

twijfel, fout of emotie. Hij schrijft dat dit een speciaal soort *'aql* is (wat het normale woord is voor rede, verstand en je vermogen tot begrip). *Ūlu-l-albāb* betekent dus mensen die zeer diep nadenken en een zeer krachtige en analytische geest hebben, meer dan gewone *'aql*.

Het woord *lubb* betekent ook de kern en essentie van iets, iets wat erin zit en wat een ding maakt tot wat het is; bijvoorbeeld de motor in een auto. Urdu sprekende mensen zullen bekend zijn met de term *lubb-o-lubāb*, wat de samenvatting en essentie van iets betekent. Het menselijk intellect, zijn vermogen om te redeneren, dingen te observeren en conclusies te trekken, wordt de *lubb* van een mens genoemd omdat het de kern en de essentie inhoudt van wat een mens is. Wat een mens als mens identificeert en hem onderscheidt van andere wezens, is zijn vermogen om op een diep niveau te denken en te redeneren. Maar ik kan eraan toevoegen dat *ūlu-l-albāb* ook mensen kan aanduiden die tot de kern en de essentie van een zaak komen wanneer ze iets onderzoeken. Ze hebben een doordringende geest die diep kan gaan om de hoofdoorzaak te vinden van wat ze ook onderzoeken.

Het eerste vers noemt, samen met de schepping van de hemel en de aarde, de afwisseling van dag en nacht, hun overgang van de ene naar de andere. Het leven op aarde is afhankelijk van de overgang van nacht op dag en dag op nacht. In de natuur om ons heen gebeuren 's nachts dingen die de wereld vervolgens voorbereiden op de dag. De koran vertelt ons elders dat het Allah's genade is dat noch de nacht permanent voortduurt, noch de dag permanent voortduurt (28:71-73). We denken misschien dat het goed voor ons is als de nacht, of een toestand van rust, permanent voortduurt, zodat we nooit hoeven te werken of ons in hoeven te spannen. Als we, aan de andere kant, de helderheid van de dag zien, denken we misschien dat het goed voor ons is als de dag steeds maar doorgaat, zodat we nooit in duisternis verkeren, bang en struikelend. Maar het is het verschil tussen nacht en dag dat het leven op aarde in stand houdt.

Mensen denken misschien dat deze stelling van de koran over de afwisseling van dag en nacht verwijst naar wat er gedurende een periode van 24 uur gebeurt. Maar er is ook een andere soort afwisseling van dag en nacht: in de zomer, zoals nu, is de dag lang en de nacht dus kort. Maar na zes maanden is de dag kort en de nacht lang. De lange lengte van de dag nu, in mei, is als de lengte van de nacht in november, en de korte lengte van de nacht nu is als de lengte van de dag in november. De dagelijkse afwisseling van dag en nacht is te danken aan het feit dat de aarde eens in de 24 uur om haar as draait. De afwisseling van dag- en nachtlengte tussen zomer en winter is vanwege het feit dat de aarde gedurende een periode van een jaar om de zon draait. Dit is wat de mensheid heeft geleerd door na te denken over waarom dag en nacht elkaar op deze manier afwisselen.

Er zijn vele andere voorbeelden van twee tegengestelde dingen die onafscheidelijk zijn en die samen deze wereld draaiende houden. In een elektrische batterij hebben we de positieve pool

en de negatieve pool. Het verschil van elektrische lading tussen de twee polen wekt een elektrische stroom op die door een apparaat gaat dat we willen bedienen, bijvoorbeeld een zaklamp. En het Arabische woord voor verschil is *ichtilāf* en dit is het woord dat in dit vers wordt gebruikt in verband met de nacht en de dag.

Andere voorbeelden van dag en nacht, die elkaar als een onlosmakelijk paar opvolgen, zijn: geluk en verdriet, leven en sterven, werk en rust, goed en kwaad, en leiding (*hidāyah*) en dwaling (*dallālah*). De een kan niet bestaan zonder de ander.

Dit vers zegt dat degenen die begrip bezitten, het hoogste niveau van intellect, namelijk de *ūlu-l-albāb*, twee dingen moeten doen: (1) Allah gedenken, terwijl zij staan, zitten en op hun zij liggen. En (2) nadenken over de schepping van de hemel en de aarde. Het woord in dit vers voor ‘in gedachten houden’ (*yazkurūna*) komt van *zīkr*. En het woord voor ‘nadenken’ (*yatafakkarūna*) komt van *fīkr*. Urdu sprekende mensen zijn bekend met deze woorden *zīkr* en *fīkr*. Onze relatie tot Allah houdt in dat we Hem in gedachten houden, en onze relatie tot het universum houdt in dat we nadenken over hoe het is gemaakt en hoe het werkt. Zowel *zīkr* als *fīkr* zijn even belangrijk en gaan hand in hand. In de vroege dagen van de moslimwereld gebruikten denkers, filosofen en wetenschappers zowel *zīkr* als *fīkr*. Ze waren zich bewust van het bestaan van Allah en dachten na over Zijn schepping. Na het verstrijken van eeuwen hielden moslims toen helemaal op met *fīkr* en werd hun *zīkr* slechts het oppervlakkig repeteren van woorden. In dezelfde periode werd de moderne wetenschap gevestigd in de westerse landen. In die beschaving wordt er ruimschoots nagedacht over de schepping van de hemel en de aarde. Maar dat nadenken gaat niet gepaard met enige *zīkr* of gedachte aan God.

De bovenstaande verzen bevatten een smeekgebed tot Allah die de bezitters van intellect en kennis opzeggen: ‘behoed ons voor de straf van het vuur. Onze Heer, wie U ook het vuur laat binnengaan, hem brengt U zeker tot schande.’ Hoe komt die straf tot stand? Het komt wanneer moslims veronachtzamen om ofwel Allah in gedachten te houden, of na te denken over Zijn schepping. Nadenken over de schepping leidt ertoe dat de mens macht krijgt over de fysieke natuur om hem heen door te onderzoeken hoe die werkt, allerlei uitvindingen te doen en de wereld onder zijn controle te brengen. Maar zonder de gedachte aan Allah gebruikt de mens die grote macht over de fysieke wereld voor zijn eigen zelfzuchtige gewin. Hij gebruikt die verworven macht alleen voor de belangen van zijn eigen volk en om onrecht te plegen tegenover anderen. Dit gedrag leidt dus tot een ‘vuur’ van hebzucht, jaloezie en oorlog op de wereld. Aan de andere kant, het negeren van de plicht om na te denken over de schepping, zoals moslimnaties de afgelopen eeuwen hebben gedaan, stopt de vooruitgang van kennis en zorgt ervoor dat onwetendheid zich verspreidt. Ze raken dan achter bij de naties die materiële vooruitgang hebben geboekt, met als gevolg dat ze met schande en oneer op de wereld worden aangekeken. En daarnaast schaden ze zichzelf ook door hun onderontwikkeld gedrag. Niemand

kijkt met respect naar zulke moslims op, maar ze worden met minachting als minderwaardig behandeld.

Zikr wilt zeggen dat de mens zijn hart en zijn emoties gebruikt. En *fikr* betekent het gebruik van het menselijk brein en denken. Moge Allah ons in staat stellen om beide vermogens die hij ons als mens heeft geschonken te gebruiken.

Āmīn.

Geschreven door: Zahid Aziz

Vertaald door: Reza Ghafoerkhan

Gepubliceerd door: *IslamLab*